

Vormsi valla hetkeolukord

Vormsi vald paikneb Lääne-Eesti saarestikus Lääne maakonna loodeosas. Saare pindala on 93 ruutkilomeetrit ning on suuruselt neljas saar Eestis Saaremaa, Hiiumaa ja Muhu järel. Vormsi vallas elab 2018. aasta seisuga 407 inimest.

Eesmärgivaldkond	Tänased tugevused	Tänased nõrkused	Välised trendid
<p>1: Vormsi looduskeskkond on hoitud ja tegevuste elluviimisel lähtutakse ökoloogilise tasakaalu hoidmisest.</p>	<p>Vormsilased on teadlikud saare looduskeskkonna unikaalsusest ning on seadnud selle väärtustamise ja hoidmise kõikide kohaliku elu mõjutavate arendusplaanide eeltingimuseks.</p> <p>Vormsi valla pindalast on ligi 70% kaetud metsaga, lisaks on hooldatavate rohumaade all ligi 14% saarest.</p> <p>Haruldaste liikide ning kasvukohtade kaitseks on loodud maastikukaitseala, mis moodustab 8% valla pindalast. Vormsi maastikukaitseala ja Väinamere hoiuala kuuluvad Natura 2000 kaitsealade võrgustikku (Väinamere loodus- ja linnuala koosseisus). Lisaks kuulub Vormsi saar koos ümbritseva merealaga Lääne-Eesti saarestiku biosfäärikaitseala koosseisu. Vormsi rannikule jääb ka kaks rahvusvahelise tähtsusega linnuala.</p>	<p>Kohapealse väärimisega tegeletakse vähe, näiteks suurem osa puidust veetakse saarelt välja.</p> <p>Pärandkoosluste - rannaniitude, puisniitude, loopealsete osakaal väheneb, kuna loomade karjatamise ja rohumaade niitmise tegeletakse vähe. Kuna rannaniite ei hooldata, tungib peale võrdlemisi liigivaene roostik, mis on rannaaladel ulatuslikult levinud.</p> <p>Valdav osa maaomanikest ei ela Vormsil (sh Rootsi riigi kodanikud, kellele tagastati saarelt sõja tõttu lahkunud inimeste valdused). Seoses maade pärandamisega on side saarel asuvate kruntide ja nende omanike vahel veelgi vähenenud, hoogustunud on metsamaade müük kokkuostjatele.</p> <p>Maaomand on killustunud. Kuna ümberkruntimist pole toimunud, on maa jagatud omanike vahel kitsaste siiludena.</p>	<p>Looduslähedase eluviisiga seotud arutelud on viimastel aastatel tihenenud, näiteks on tõusnud nõudlus mahetoodete jmt järele, mida toetab ka üldine jõukuse ning teadlikkuse kasv¹.</p>

¹ Vt nt Eesti elanike toidukaupade ostueelistuste kohta <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/uuringud/2016/uuring-2016-ostueelistused.pdf> või <https://uuringud.tallinn.ee/uuring/vaata/2018/Mahetoidu-teemaline-kusitlus>

<p>2: Vormsil on võimalik omandada kvaliteetset alus- ja põhiharidust.</p>	<p>Kooli taseme hoidmisel ja õppetöö arendamisel kasutatakse distantsõppe kaudu tekkivaid võimalusi.</p> <p>2018/19 õppeaasta alguses avati lastead-põhikooli juurdeehitus, mille valmimisega saab kasutada kaasaegseid riietus- ja duširuume koos garderoobi ning tualettidega.</p>	<p>Saarele tööle asunud õpetajatele pole võimalik pakkuda elamispindasid jmt, mis muudaks kutse Vormsile atraktiivsemaks.</p> <p>Siseruumides toimuvaid sportimisvõimalusi pärsib sobivate ruumide puudumine.</p> <p>Kooli rolli ja potentsiaali kogukonna ühe keskusena pole seni suudetud täiel määral avada.</p>	<p>Vormsi hariduselu mõjutab otseselt saare püsielanike arv. Kuigi endiselt domineerib liikumine maapiirkondadest linnadesse, leidub inimesi, kes otsivad teadlikult elamisvõimalusi eraldatud ja rahulikmates piirkondades.</p>
<p>3: Vormsil on soodne keskkond keskkonnasõbraliku ettevõtluse arendamiseks.</p>	<p>Saarel on kaugtöök vajalik kiire internetiühendus.</p> <p>Vormsi pakub unikaalset keskkonda ettevõtjatele, kes väärtustavad looduslähedast ning saarelikku eluviisi.</p> <p>Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv on tõusvas trendis. Enim ettevõtteid tegutseb põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügi, majutuse ja toitlustuse ning veonduse ja laonduse tegevusalal².</p>	<p>Ettevõtete vaheline koostöö on väga napp, klastri tüüpi koostööd ei arendata.</p> <p>Ettevõtluse arendamisel pole suudetud leida lahendust, mis looks juurde töökohti ning suurendaks nii saarel elavate inimeste arvu kui ka kohaliku ettevõtluse konkurentsivõimet.</p> <p>Demograafiline tööturusurve indeks on madal (0,30), mis tähendab, et ühe tööturult lahkuja kohta on 0,3 potentsiaalset tööturuga liitujat.</p> <p>Ettevõtluse arendamist pärsib elamispindade nappus.</p>	<p>Aastal 2017 oli palgatöötaja kuukeskmine brutotulu 1155 eurot (Vormsi vallas vahemikus 1156-1299 eurot, mille järgi on vald Eesti 20 jõukaima valla seas)³.</p>
<p>4: Vormsil on elanike vajadusi arvestavad transpordiühendused</p>	<p>Vormsiga on tagatud regulaarne praamiühendus.</p>	<p>Praamiühenduse graafik ei võimalda hiliseid tagasireise ning piirab elanike võimalusi saada osa mandril toimuvast.</p>	<p>Aastal 2017 oli peamistel Eesti-sisestel laevaliinidel 2,4 mln sõitjat, mis on võrreldes 2016. aastaga 7% rohkem. 2</p>

² <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=ER071#>

³ <https://www.stat.ee/pressiteade-2018-052>

	<p>Liini teenindab uus, 2015. aastal valminud parvlaev (200 reisijakohta, 22 sõiduauto kohta).</p> <p>Sviby sadam läbis hiljuti uuenduskuuri (sh rajati sadamahoone, paatide slipp, uuendati kaid, tehti teetöid).</p> <p>Vormsil toimib bussiliiklus, mille graafik on seatud vastavalt praamide sõiduplaanile.</p>	<p>Metsaveo firmade mahukad broneeringud koormavad praamiliiklust.</p> <p>Statistikaameti ühistranspordi kättesaadavuse uuringu põhjal⁴ ei ole Vormsi vallas ühistransport üle-Eestiliste kriteeriumite järgi hästi kättesaadav (uuring käsitles bussi-, trammi-, trolli- ja rongiliiklust)⁵.</p>	<p>mln sõitja piir ületati 2012. aastal (2010 oli sõitjate koguarv veel 1,8 mln). Reaside arv on viimastel aastatel pidevalt kasvanud jõudes 11 579 reisilt 2011. aastal 16 141 reisini 2017. aastal.</p> <p>Statistikaameti 2018. aasta detsembris tehtud uuringu järgi on ühistransport (bussi-, trammi-, trolli- ja rongiliiklus) hästi kättesaadav 76%-le Eesti elanikest, seejuures 610-s asustusüksuses on hea ühistranspordi kättesaadavus 100% elanikest. Maapiirkondades on ühistransport hästi kättesaadav 75% elanikest (303 100 in).</p>
<p>5: Vormsilastele on tagatud kvaliteetsete avalike teenuste kättesaadavus.</p>	<p>Saarel on tagatud elutähtsad teenused, samuti kõik teiste peamiste teenuste kättesaadavus.</p> <p>Elu Vormsil on turvaline. Lääne-Eesti väikesaared on kuritegevuse statistika järgi üks Eesti turvalisemaid elupiirkondi.</p>	<p>Aastaringelt elab Vormsil alla 200 inimese ning see seab teenuste arendamisele paratamatult piirid.</p> <p>Kuna saarel pole alaliselt kohal viibivat politseinikku või korrakaitseorganit, on kõrgem karistamatuse risk, mis võib eeskätt mõjutada liikluskäitumist, aga ka avalikku korda ja turvalisust laiemalt.</p>	<p>Teenuste pakkumine väikesaartel on pidevalt lahenemist nõudev probleem kogu maailmas⁶. Lahendusi nähakse eeskätt infotehnoloogia teenuste arendamises, samuti turismi edendamises.</p>
<p>6: Vormsil tuntakse ja väärtustatakse kultuuripärandit ning saarel on vilgas kultuurielu.</p>	<p>Saarel on võimalus regulaarselt kultuurist osa saada nii osaleja kui ka publikuna (sh tantsurühmad, käsitöö).</p>	<p>Puuduvad ühised kokkulepped ja strateegiad, kuidas ja millises mahus sõja tõttu katkenud rannarootsi traditsioone saare arendamisel aluseks seatakse.</p>	<p>Statistikaameti andmetel osaleb kultuurielus 41% Lääne-Eesti elanikest⁷, enim käiakse raamatukogus või külastatakse kontserte (vrld Lõuna-</p>

⁴ <https://blog.stat.ee/2018/12/11/kolmel-inimesel-neliast-on-uhistransport-hasti-kattesaadav-nii-linnas-kui-ka-maal/>

⁵ Heaks kättesaadavuseks hinnatakse olukorda, kus ühistransport väljub igal argipäeval inimese kodust kuni 1 km raadiuses vähemalt kolm korda päevas vahemikus 6.00–20.00. Kusjuures üks reisidest peab väljuma vahemikus 6.00–9.00, mil suur osa inimestest läheb kooli ja tööle, teine reisidest vahemikus 15.00–18.00, mil tullakse tagasi koju ning kolmas kas vahemikus 9.00–15.00 või 18.00–20.00.

⁶ Vt nt http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/57587/karjam_pille.pdf

⁷ <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=KUTO11#>

	<p>Rahvamajas toimuvad aastaringselt kontserdid, teatrietendused jm üritused.</p> <p>Renoveerimise on läbinud 14. sajandist pärinev ning erandliku arhitektuuriga Püha Olavi kirik ja 80-aastase ajalooaga rahvamaja. Tegutseb Vormsi Talumuuseum.</p> <p>Kiriku taaspühitsemise auks korraldatav Olavipäeva tähistamine on kujunenud tuntud ja oodatud mitmepäevaseks kultuuri- ja vaba aja festivaliks.</p>	<p>Suurema nähtavuse ja majandusliku mõjuga kultuurisündmuste korraldamiseks puuduvad toetavad teenused (nt hilisõhtused praamiühendused, majutus- ja toitlustusvõimalused jmt).</p> <p>Osa väärtuslikust pärandist, ajaloolistest rajatistest, on endiselt hävimisohus.</p>	<p>Eestis ja Põhja-Eestis on sama näitaja 43%, Tallinnas 42% ja Kirde-Eestis 30%).</p>
<p>7: Vormsi on üks hinnatumaid säästva turismi sihtkohti Eestis.</p>	<p>Vormsi on põneva ajaloo ning kauni loodusega väikesaar, kus on täidetud mitmed olulised eeldused keskkonda väärtustava turismi arendamiseks.</p> <p>Saare suurus ja olemasolev teedevõrk loovad hea eelduse kvaliteetsete (jalgratta)matkade jmt puhkuste korraldamiseks.</p> <p>Vormsi üldine kuvand toetab kohalikul kultuuripärandil ja traditsioonidel põhinevate toodete ja teenuste väljaarendamist (rannarootsi teemad, käsitöö, mahetoit jmt).</p>	<p>Puudub strateegiline koostöö turismiettevõtete vahel.</p> <p>Osa kriitilise tähtsusega teenuseid ei toimi aastaringselt (nt toitlustus, vaba aja teenused), mistõttu on turistide rahaline panus saare majandusse tagasihoidlik.</p> <p>Majutusteenuse kvaliteet on kõikumine ning voodikohtade arv väike (ca 185).</p> <p>Puuduvad välja arendatud jalgrattateede võrgustik, telkimis- ja lõkkekohad, välikäimlad, erinevaid teekondi juhtivad viidad jmt matkataristu.</p>	<p>Lääne maakonnas oli 2018. aastal kokku 73 640 majutatute ööbimist, neist 50 792 olid siseturistid (vrld Hiiu maakonnas ööbimisi 22 997, Saare maakonnas 150 976 ja Pärnu maakonnas 390 554).</p> <p>2018. aasta lõpus avaldatud andmete järgi⁸ jõudsid Eestis toimunud siseturistide ööbimised kuuendat aastat järjest ja välituristide ööbimised kolmandat aastat järjest uue rekordini (3,62 mln välituristide ööbimist, 2,09 mln siseturistide ööbimist).</p> <p>Turismivaldkonna kasvu toetavad enim siseturism ning Venemaalt pärit turistid. Arvuliselt enim vähenes turism Soomest.</p>

⁸ https://static2.visitestonia.com/docs/3309104_eesti-turism-10k2018.pdf

<p>8: Tugev kogukond toetub kaasavale juhtimisele ja omaalgatuse toetamisele.</p>	<p>Pikemaajalise strateegia arutelud on Vormsi elanikud alates kevadest regulaarselt kokku toonud ning erinevatele arvamustele avatud formaatides on läbi arutatud kõik olulisemad saare arengut puudutavad teemad.</p> <p>Vormsi volikogu istungitest toimub veebiülekanne ning need on valla kodulehel järelvaadatavad.</p>	<p>Viimastel aastatel on vajaka jäänud korrapärasest ja konstruktiivsest kogukondlikust arutelust.</p> <p>Noorte osalemine kohalike otsuste tegemises on napp.</p> <p>Kuna saarel elavate inimeste arv on suvisel ja talvisel perioodil märkimisväärselt erinev, on suurem risk ootuste ja arvamuste killustatusele.</p>	<p>Kuigi haldusreformi elluviimise käigus oli laual ka teisi variante, on reformi tulemuseks Vormsi valla säilimine iseseisva üksusena (nn mereliste saarvaldade erandi rakendamine, sama ka nt Kihnu, Ruhnu ja Muhu vallas).</p>
---	---	--	---